

СССР-н Деед Советд сунъгъвр

Советск Социалистическ Республиксын Союзин Деед Советд сунъгъвр кехин тускар СССР-н Деед Советин Президиумин Указ газетд барлгдв. 1958 джилин мартин 14-д дорвдгч хуралгъна СССР-н Деед Советин даалгъврин болзгнь тбгсджэх учрар, СССР-н Конституцин 54-ч статьягъас иштә, СССР-н Деед Советд сунъгъвр 1958 джилин мартин 16-д, амрлгъна ддрлә кегдхми.

Мана орн-нутгин государственн йосна ах органд сунъгъвр келгън—политическ ик чинртә уулдвр. Сунъгъвр белдждж келгън, социалистическ эдл-аху болн культур цуг аныгсарн агъу ик дбдлгънур гарч йовх цагт, мана орн-нутгин цуг куч-кблсчнр Советск Союзин Коммунистическ партин XX-ч хургин шнидврәр омг авч, алдр кевәр ниицдждж йовх цагт кегдджәнә.

Советск оln-әмтнә джиргълд давсн джил темдгтә болв. Советск улс ах-дү болгч социалистическ орн-нутгудин куч-кблсчнрлә, бми нурт йовгч цуг кумн-әмтнлә хамдан Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилин дбниг ик дргмджджгъяр темдглцхәв. Марксизм-ленинизм и алдр идеясин диилтиг, СССР-т коммунистическ тосхлт делкәд тууджлгч диилвр бәрсиг, делкәд турун болдждж социализм диилсн мана орн-нутгур делкән кбдлмшч класс, цуг куч-кблсчнр халун дуран тусхадг болн ицлтән дгдгиг тер агъу кучтәгъяр узулв.

Промышленности болн тосхлтин залвриг оньгдаруллгън давсн джилин ик гидг уулдврн болв. Промышленн предприятъсин болн тосхлтсин кбдлмшинь цааранднь ясурулгънд тер ик тусан курв, бәарн газрин партиин, советск, профсоюзин болн нань чигн организацсин, социалистическ производствиг гардлгънд улм-улм шунмгъагъяр орлцдждж йовх дргн оln куч-кблсчнрин уудач седвәринь агъу икәр дсқв. Тер кесн оньгдаруллгъна ик сән ашинь, союзн республик болн промышленности оln аныгснь, джилә зурагъан болзгаснь бми куцәлгън герчлв. Промышленн производствин кирцәнә бұклдән 1957 джилд орн-нутгар 10 процент дсқв, зурагъар болхла 7,1 процент темдглдсн бәасми.

Селәнә эдл-аху хурдар дслтин хаалгъар ицгтә кевәр уралан йовдждж йовна. Зәрм областъсар, нег йулу Поволжъд, гань хәгсу болсн бийднь, орн-нутг 1955 джилд белдждж авсн дүнвгә буудә 1957 джил авб, 1953 джилд авснла дүнвгцүлхлә 18 процент буудә, цагъан гуйрин буудә болхла 41 процент улу авб. Ус болн мах гаргъдждж авлгън болн белдлгън темдгтә кевәр дсқв. Оми нурт йовгч колхозмудин болн совхозмудин седвәрәр эклсн—Америкин Соединенн Штатсиг дбрхн джилмудин эргид әмн

★
(1957 джилин декабрин 29
„Правда“ газетд гарсн нур статья).

★
болгъна тоол малас эдл-уш гаргъдждж авлгъарн кбдждж куцхми гисн оln-әмтнә джисән делгү болдждж йовна.

Оln-әмтнә бәәхтә болхинь цааранднь дбдлүлхин төлә партин темдглсн ик тәрмүдиг куцәлгън хооран цухрлгън угагъяр кегдждж йовна. Багъ джалв авч бәәсн кбдлмшчнрин болн уулд цергләчнрин джалвн дбдлүлгдв. Пенсин кирцәнә збвәр икдүлгдв. Зургъадгч тавн джилин эргид цуг кбдлмшчнриг болн уулд цергләчнриг долан часд, зәрм професийәр болхла—зургъан часд кбдлгд болхд гаргългън кегдждж дуусгдх темдглдсн, ода экләд кегдждж йовна. Зуг ган-цхн 1957 джилд оln-әмтн дунд гуулгә келгън 70 миллиард арслнь даву дсқв. Әмтн бәәдг гермүд тосхлгън делгү икәр дсқдәнә, 1957 джилд куч-кблсчнр 48 сай шаху квадратн метр зәйтә шин гермүдт орцхав.

Мана учен улс 1957 джилд советск оln-әмтиг делкәд тууджлгч диилврәр байрулв, социалистическ стройин аргъчидлнь алдр даву болдгинь узулв, учен улс уулдәч кбдлмшән кехднь энъ-зах уга дргн хаалгъ мана орн-нутгт гарсинь мелүлв.

1957 джилд куцсн, деер келгдсн тоот тоомсрта ик уулдврмүд болн Коммунистическ партин темдглсн цаарандан куцәх омшргч тәрмүд, СССР-н Деед Советин сунъгъврт белдлгън эклджәх цагин бәәдлгиг йилгъджджәнә.

Мана орн-нутгин джиргълин ддгә цагин бәәдлин йилгъу ончта нег темдгнь—йоста оln-әмтнә, оln куч-кблсчнрин советск демократийг улм цааранднь делгрүлгън болджана.

Союзн республиксин болн әднә Деед Советсин эдлгд збвнь збвәр дргджджүлгдв. Зака гаргългъна, эдл-аху болн культур дсқлгънә зәрм ончта тәрмүдиг бийснь медждж кедждж чадх збв теднд дгдв. Куч-кблсчнрин депутатрин бәарн газрин Советмудин нилчнь дбдлүлгдв. Советмүдәр турун болдждж дамждад, куч-кблсчнр цуг оln-әмтнә эзджджәх фабрикс болн заводс, шахтмуд, совхозмуд, МТС-д болн нань чигн предприятъс зална. Производств залхд кбдлмшчнриг орлцулхд профессиональн союзмуд ик нилчтә, әднә кбдлмшинь ясурулхд партъ ддр болгън ик килмджджәнә.

Оln-әмтнә революционн уулдәч гаргъсн куч-кблсчнрин депутатрин Советмүд, оln сай куч-кблсчнр государственн залдә шунмгъагъяр орлцлгъиг теткджджәх—йоста социалистическ демократийин янзнь бол-

джана. Советск йосна сунъгъврин органд—СССР-н Деед Советд, союзн болн автономн республиксин Деед Советмүдт, бәарн газрин Советмүдт—күс-дундур сай даву депутатир кбдлджәцхәнә. Энүнәс талдан, Советмүдин данъгин бәәдг комиссин кбдлмшт күс-дундур сай шаху шунмгә кбдлчнр орлцджджана. Әдн цугтан нурт йовгч кбдлмшчнр, колхозникуд, наукин болн культурин кбдлчнр, мана Дәәнә ачта цергин цергләчнр.

Ах-дү болгч цуг социалистическ орн-нутгудла эвдршго залгъла кедждж негдсн Советск Союз, хойр обществон систем—социализм болн капитализм нег-негнәсн онцдан дән угагъяр бәәх, төвкнун бәәлгъиг батлх политик хооран цухрлтан угагъяр батлждж йовна. Зер-зевән уруулхми, ядерн селмтә орн-нутгуд терүгән олзлшго болхми, энүг сбрлгән зогсахми гидждж Советск Союз куундврт тәвсн тәрмүд цуг делкән газрин днцг болгънд ик тааста болв.

Кегдх сунъгъврин кбдлмш—ик политическ чинртә керг. Урднь болдждж йовсн сунъгъвр мет, Коммунистическ партъ эн сунъгъврриг чигн партиин биш улсла, цуг оln-әмтнлә хамдан негдждж кехми, әднә ухан-седкльн мана партин политиклә куцәр харгъна, эн политикиг тедн эврәннь чидлән нбблго куцәхин төлә ноолдна.

СССР-н Деед Совет сунъгъврриг белдәд келгън, партин оln-әмтнлә, залгълдань цуг дргн оln куч-кблсчнрлә цаарандан улм дргдждж батрхднь ик дем болхми. Оln минъгън агитатор улс—коммунистнр болн партиин биш улс—сунъгъвачнрт мана Тбрскнә болн цуг социалистическ орн-нутгудин делкәд тууджлгч диилвринь гунәр цәәлгъдждж дгх, оln-әмтнә төвкнун бәәхин төлә кедждж йовх ноолдана, шин дәәнә аамшгин дмнәс ноолдждж йовхин, мана орн-нутгт коммунистическ тосхлтин у ик хаалгъ секдлжджәхин тускар келдждж дгцхәх збвтә. Сунъгъврин туршарт кегдх цуг агитационн-пропагандистск кбдлмш оln-әмтн дунд политическ болн куч-кблснә шин дргмдждж гархд дем болх збвтә. Коммунистическ партин тәвсн уулдәч алдр тәрмүд диилвртәгъяр куцәгдхиг, государственн йосна ах органд мана Тбрскнә оln-әмтнә сән урдүдинь, оlnа төлә шунмгә кбдлчнр, тер тәрмүдиг йоста кевәр куцәдждж чадх улс сунъгългъиг теткх учрта.

Советск Союзин оln-әмтн сунъгъвр келгънд эврәннь уулдәч чидлнь цецгрждж йовх цагтан, Коммунистическ партин болн энүнә Ленинск Центральн Комитетин эргид батар негдсн, партин бат гардврар, уралан, коммунизм тосхлгънур йовхдан батрчксн орджана.